

Besøk fra overvåkingspolitiet

Treholt-saken minner oss om en tid da forholdet mellom pressen og overvåkerne var nært.

Olav Garvik, tidligere BT-journalist

Publisert: 27.sep. 2010 06:00 Oppdatert: 27.sep. 2010 06:49

FORFATTEREN Ketil Bjørnstad er på krigsstien og feller igjen en nådeløs dom over norske pressefolk som angivelig sviktet etter at Arne Treholt ble arrestert i 1984. Gjennom Aftenposten og NRK har han sendt sviende salver mot navngitte journalister og redaktører som etter hans skjønn opptrådte som lakeier for politi og påtalemyndighet.

Også Bergens Tidende har fått sitt pass påskrevet som servil medløper. Vi sviktet med andre ord vår oppgave som kritisk korrektiv, ifølge Bjørnstad.

Uten å gå nærmere inn på Treholt-saken spesielt, er det et ømtålig tema han sneier borti. Forholdet mellom pressen og hysj-hysj-politiet, som det mer populært ble kalt, var til tider symbiotisk.

I alle de større avisene hadde Fremmedpolitiet, som var den offisielle betegnelsen, sine betrodde menn. Det var enten redaktører eller erfarne kriminal- og rettsreportere. Ja, også sikkerhetsklarerte journalister ellers var en del av dette eksklusive lauget.

DET ER viktig å ha klart for seg at datidens forhold mellom pressen og overvåkingspolitiet var en naturlig refleks av etterkrigsårenes kalde krig. Derfor må det selsomme hopehavet, om jeg skal få bruke et slikt uttrykk, ses i nettopp *det* perspektivet.

Avisene var et skjørt, men uhyre viktig redskap i den offisielle sikkerhetspolitikken. Så lenge Sovjet-staten og Warszawa-paktlandene var en latent trussel mot vår selvstendighet, så de fleste sjefredaktører det som en selvfølgelig plikt å samarbeide

med de hemmelige tjenester i gitte situasjoner. Dette rammet aller først våre hjemlige kommunister, og senere de ungdommelige AKP-erne (maoistene), som i kjølvannet av ungdomsopprøret på 60-tallet skremte vettet av sindige overvåkere.

Alt dette er grundig belyst i en rekke bøker. Lund-kommisjonen har på sin side avdekket til gagns hvordan ulovlige metoder ble tatt i bruk for at vettskremte overvåkere skulle bevare mest mulig av nattesøvnen.

Avisredaksjonene ble selvsagt også preget av denne frykten. «De revolusjonære» måtte holdes under oppsikt. Det var ikke godt å vite hva disse ungdommene i all sin villskap hadde i sinne, ettersom de dro i fast rute til Kina for å hente inspirasjon hos selveste Mao.

I ettertid kan vi smile, men den gang var det blodig alvor for oss alle som var satt til å holde et våkent journalistisk øye med folk som angivelig drev våpentrening for å omstyrte demokratiet.

SOM UNG journalist i BT fikk jeg likevel en liten støkk i livet da jeg en sommerdag i 1976 plutselig og uanmeldt fikk en kar fra overvåkingspolitiet på besøk på kontoret i Nygårdsgaten. Jeg hadde dagen før vært på Herdla sammen med fotograf og laget reportasje om AKPs sommerleir. Det var riktignok fint lite leirsjef Terje Valen og Wenche Hjellum ville vise og fortelle oss.

Politiinspektøren, som kalte seg Claus et eller annet, var geleidet inn til meg av en noe eldre og mer erfaren journalist. «Du får fortelle det du vet fra Herdla til denne karen», sa min kollega.

Det er ikke så enkelt alltid å takle situasjonen når man blir overrumplet. Jeg visste ikke helt hva jeg skulle tro. Men jeg hadde ikke mer å fortelle enn det jeg hadde skrevet i avisen.

I ETTERTID har jeg selvsagt reflektert litt over om jeg hadde brettet ut noe mer hvis jeg hadde visst mer. Jeg vil ikke se bort fra det. Jeg var like sterkt preget av

kommunistfrykten som de fleste andre. Men jeg reflekterte i årene etterpå mer over hvordan det kunne ha seg at en overvåker fra politiet så lett kunne gjøre seg ærend inn i et avishus!

Jeg visste selvsagt tidlig at flere av mine sjefer hadde et usedvanlig tett og fortrolig forhold til overvåkingspolitiet. Også det er offentlig kjent og utbrodert i avisartikler og bøker. Det som vel er mindre kjent, og som lett kan gi grunnlag for forhastede konklusjoner, er at BTs sjefredaktør inntil 1977, Ingemund Fænn, var svoger til daværende sjef for overvåkingspolitiet, Gunnar Haarstad. Det ligger nok i kortene at en POT-sjef med så nære familiære bånd til sjefen for en av landets største aviser ville være påpasselig med å pleie denne kontakten på mer enn én måte.

HVORFOR SKULLE ellers sjefen for Bergens Tidendes Oslo-kontor, redaktør Olav Maaland, få frie hender til sågar å bli en *de/* av det norske overvåkingspolitiet? Selv om Maaland var en mektig og selvrådig pressemann, ville han neppe tatt sjansen på å la seg verve til tjeneste for POT, som det den gang het, uten at Ingemund Fænn var innforstått med det. Begge døde for øvrig i 1987.

Maaland har selv fortalt sin datter Borghild at han lot seg verve. Etter det hun har sagt til forfatterne av boken «Skjult dagsorden. Mediene og de hemmelige tjenestene», var det på selve dødsleiet den garvede redaktøren kom med den utrolige opplysningen.

«Han kommenterte sitt forhold til de hemmelige tjenestene. Han bekreftet da at han samarbeidet nært med overvåkingspolitiet. Han sa at han var blitt vervet av Arbeiderblad-journalisten Arne Hjelm Nilsen. Dette hadde skjedd mot slutten av 50-tallet. Både Arne Hjelm Nilsen, min far og representanter for overvåkingspolitiet hadde mange møter og utvekslet sensitiv informasjon. Det hele foregikk veldig uformelt», sa Borghild Maaland.

Maaland ble pensjonert omtrent på den tiden Arne Treholt ble arrestert. Han hadde ingenting å gjøre med BTs dekning av den saken.